

ГЕНЕЗА ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ДОВКІЛЛЯ У МІСТАХ (ДО ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ)

О. М. ТКАЧЕНКО, аспірант
кафедри аграрного, земельного та екологічного права
імені академіка В.З. Янчука
(науковий керівник – доктор юридичних наук,
професор В.М. Ермоленко),
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: sandroaa6060@gmail.com

Анотація. У статті досліджено особливості розвитку законодавства про охорону довкілля у містах до часів проголошення незалежності України. Встановлено, що в різних країнах світу такий розвиток розпочався ще зі стародавніх часів і стосувався вирішення питань поводження з відходами та шумових впливів. З появою промисловості та транспорту межі правового регулювання впливу міст на довкілля значно розширилися. В нього почали включати питання охорони атмосферного повітря, вод, лісів тощо. Однак, фактично до середини ХХ ст. ці питання вирішувалися в межах санітарного законодавства, а отже, стосувалися лише охорони життя і здоров'я людини. Лише з середини ХХ ст. об'єктом правової охорони в містах стають й природні ресурси.

Ключові слова: правова охорона, довкілля, навколишнє природне середовище, місто, населений пункт, генеза

Актуальність.

Важливою задачею сучасного екологічного законодавства є охорона навколишнього природного середовища в містах, селищах міського типу і сільських населених пунктах. Правовий стан, роль і значення міст та інших населених пунктів вимагають створення в них найбільш сприятливих умов для життя і здоров'я, праці і відпочинку населення.

Навколишнє природне середовище міст – це складний виробничий,

природний і соціальний комплекс. Він включає в себе промисловість, транспорт, архітектурно-будівельні ансамблі, заклади науки, освіти, культури, жилі і комунально-побутові, міські угіддя, парки відпочинку, зелені зони.

Міста мають багато екологічних проблем, що виникають і нагромаджуються в зв'язку з науково-технічним прогресом. Саме в містах спостерігається хімічне, пилове, шумове й інше забруднення атмосферного повітря, води і ґрунту, що перевищує допустимі для здоров'я людини межі. А тому

до якості навколишнього природного середовища міст та населених пунктів висуваються більш високі правові вимоги. Зокрема, ст. 59 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплені екологічні вимоги при розміщенні і розвитку населених пунктів.

Аналізуючи положення зазначеної статті можна прийти до висновку, що міста є джерелами утворення всіх можливих хімічних, фізичних, біологічних та інших шкідливих впливів на довкілля, а тому виникає питання про межі правового регулювання охорони довкілля у містах.

Метою даної статті є аналіз вимог правових норм щодо охорони довкілля у містах для сучасного визначення меж правового регулювання даного питання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

На сьогоднішній день питання генези законодавства про охорону довкілля міст були об'єктом наукового дослідження російської вченої Чолтян Л.М. у 2009 році. На території незалежної України дане питання ще не було об'єктом комплексного наукового дослідження, що вказує на необхідність наукового аналізу проблеми нормативно-правового регулювання даного питання.

Результати.

В основу історичних засад розвитку нормативно-правового регулювання охорони довкілля у містах нами взято два напрями: 1) вплив на довкілля міст через здійснення викидів та скидів небезпечних речовин у навколишнє природне середовище;

2) фізичний вплив міст на довкілля, на основі яких буде розкриватися це дослідження.

Слід наголосити, що питання забруднення довкілля містами не є новими для людства. Так, ще у наукових трактатах видатних стародавніх лікарів – Гіппократа [1] та Авіцені (Ібн Сіна) [2], неодноразово відзначається, що відходи та фекалії можуть викликати забруднення води та харчових продуктів, призвести до захворювання людей.

Під час правління римських імператорів Доміціана (81–96 р.р. н.е.) та Веспасіана (69–79 р.р. н.е.) [3, с. 108] для забезпечення належного санітарного стану міст були прийняті закони про порядок видалення відходів за межі, з метою забезпечення належного стану міст.

У давній Палестині практикувалося закопування відходів, що утворювалися в населених пунктах. В Афінах – жителі були зобов'язані вивозити вуличні скиди та фекалії за межі кріпосних стін на відстань не менше двох кілометрів [4, с. 3].

У середині століття цей позитивний досвід був забутий. Міста не очищалися від відходів і аж до XIV–XVII ст. були вкриті товстим шаром бруду, який ставав причиною виникнення багатьох вірусних захворювань як серед людей так і серед тварин [5, с. 12].

Що стосується шумового впливу населених пунктів, то першим нормативним актом в даній сфері, який дійшов до наших днів є Указ Юлія Цезаря, яким він встановлював обмеження руху колісниць в нічний час, оскільки у місті неможливо було заснути – скрип та гуркіт колісниць на вузьких вулицях заважали сну, роздратовували. «Значна частина хворих помирили в Римі від безсоння, пов'язаного із шумом за вікнами» [6, с. 10; 7, с. 8–13].

Санітарна культура Київської Русі була досить високо розвинутою. У містах організовувалося водопостачання та каналізаційні мережі. Найпершим збереженим пам'ятником давньослов'янської літератури у цій сфері вважається стаття в «Ізборнику» Святослава. Санітарні настанови знаходимо і в «Слово об умеренности и воздержании», «Монастырских обиходниках», «Книге святых тайн Еноховой» та інших. В них зазначається про необхідність видалення відходів у визначені місця, з метою попередження їх негативного впливу на здоров'я людини у вигляді захворювань, смертності [8, с. 36].

Перші зрушення у бік правової регламентації поводження із шкідливими викидами у довкілля відбуваються лише з кінця XIV – початку XV століття.

Так, наприклад, лише у XIV ст. у європейських містах знову починають запроваджувати елементи санітарної очистки міст. Так, у Лондоні та Берліні був організований вивіз відходів за межі міста. У Лондоні вивіз здійснювався спеціалізованим транспортом за допомогою покатої платформи з парою коней, у Берліні – побіжним транспортом. Крім того, у Лондоні, одному з перших міст Європи, з'явилися місця для звалищ, які виділялись відповідно до указів Уряду [9, с. 5–6].

На території сучасної України вперше правова регламентація шкідливих впливів на довкілля у населених пунктах відбувається лише за часів перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій і також мають яскраво виражений характер санітарної охорони. Так, 9 квітня 1699 р. Петро I видав наказ «О соблюдении чистоты в Российской империи и о наказании

за вырасывание сору и всякого помету на улицы и переулки», тобто, «по большим улицам и по переулкам, чтоб помету и мертвечины нигде, ни против чьего двора не было, а было б везде чисто, и о том указал великий Государь сказать всяких чинов людям...» [10, с. 136–146].

У «Пунктах» Інструкції, затверджені Петром I 25 травня 1718 р. [11, с. 608], генерал-поліцмейстеру ставилося в обов'язок спостереження за зведенням будівель, спорудою печей і димарів з дотриманням протипожежних норм, будівництвом будинків відповідно до плану міста, дотриманням у справності зливних стоків.

Згодом був прийнятий Указ від 1 липня 1719 г. «Про заборону засмічувати Неву і інші річки нечистотами...» [12].

Проте, санітарний стан населених пунктів залишався настільки низьким, що навіть у Москві, де 25 жовтня 1727 р. керівництво Казенного двору, в якому зберігався старовинний золотий і срібний посуд та всі царські коштовності, зробило наступний запис у Журналі Оружейної палати: «От старого и доимочного приказов всякой пометной и непотребный сор от нужников и от постою лошадей, подвергает царскую казну немалой опасности, ибо от того является смрадный дух, а от того духа Его Императорского Величества золотой и серебряной посуде и иной казне ожидать опасной вреды, отчего б не почернела» [10, с. 136–146].

Відповідно до «Учреждения для управления губерний» від 1775 р. [13, с. 56]. Земський управник був зобов'язаний спостерігати, щоб скрізь у містах та на шляхах була чистота. Устав благопристойности чи поліцейський, 1782 р. покладав обов'язки

«смотрения о чищении, о мощении улиц» на приватного пристава. Згідно з «Уложением о наказаниях уголовных и исправительных» від 1845 р. «если кто-либо построит признанные по закону вредными для чистоты воздуха или воды фабрику или завод в городе или хотя и вне города, но выше онаго по тече нию реки или протоки, то сии заведения уничтожаются за счет виновного и он подвергается аресту на время от семи дней до трех месяцев или денежному взысканию не свыше трехсот рублей» [14, с. 50–57].

У 1833 р. запроваджуються Правила «О размещении и устройстве частных заводов, мануфактурных, фабричных и иных заведений», який передбачав, що «все вредные газы, могущие отделяться при производстве работ, должны быть непременно поглощаемы или сжигаемы». У цьому ж документі промислові підприємства в залежності від шкідливості впливу поділялись на три категорії, при чому підприємства третьої категорії заборонялося розміщувати у містах [15, с. 19–20].

Норми Уставу кримінального судочинства 1864 р. [16, с. 189–192] передбачали можливість закриття заводів, мануфактур та інших подібних підприємств у разі порушення ними порядку, встановленого для їх утримання, при чому протокол про порушення складався чинами місцевих поліцейських і лікарських управлінь.

Згідно з Інструкцією про окологородних наглядачів 1867 р. [17] такі наглядачі повинні були звертати особливу увагу на дотримання закріплених в наказах Обер-Поліцмейстера санітарних місць заходів для знищення смороду.

З розвитком імперського кодифікованого законодавства санітарна регламентація шкідливого впливу на

довкілля житлово-комунального господарства передбачається у нормах Статуту Лікарняного 1876 р. [18, с. 411–415] щодо вивезення нечистот із дворів та ряду сенатських указів на виконання норм статуту. Контроль за цією діяльністю покладался на поліцію.

Слід зазначити, що на відміну від Російської імперії, на землях сучасної західної України спостерігався значний розвиток міст ще у XV–XVI ст.ст., і подібні санітарні норми приймалися значно раніше. Наприклад, вже на початку XV ст. у Львові магистратом був призначений головний прибиральник міста, а у 1525 р. була прийнята постанова, якою запроваджувався асенізаційний збір у розмірі $\frac{1}{2}$ гроша з возів, що прибували у місто [19, с. 19–24].

З появою механічного транспорту вплив на довкілля міст збільшується.

Так, накопичена до 30-х рр. XX ст.ст. інформація про рівні шуму у містах дозволила визначити в якості основного його джерела транспорт, зокрема автомобільний [20, с. 31–34]. Наприклад, в Києві ще у 1905 р. були прийняті законодавчі акти щодо охорони навколишнього природного середовища, в яких, зокрема, йшлося про необхідність щорічного проходження технічного огляду автомобілів у міській управі. Автомобіль не повинен був випускати під час руху ні диму, ні пари, а колеса мали бути обладнані запобіжниками від розбризкування бруду [6, с. 10].

На жаль, в перші десятиліття існування СРСР екологічна функція в діяльності держави особливо не виділялася. Серед прав громадян, проголошуваних конституційними нормами, було відсутнє право на здорову, сприятливе навколишнє середовище. Жителям країни безпосередньо не

пропонувалося охороняти природу, її багатства [21]. З метою досягнення господарських результатів здійснювалася економія на утриманні очисних споруд промислових підприємств. Для скорочення витрат на транспортні та інженерні комунікації житлові будівлі будувалися впритул до територій, які вони займають фабриками і заводами, з мінімальними санітарно-захисними зонами. Вантажні магістралі прокладалися через житлові райони. Навколо багатьох міст і робітничих селищ не були створені зелені зони [22, с. 41–42]. Таким чином, протягом перших десятиліть існування радянської влади правова охорона довкілля, в тому числі і в містах, не розглядалася як пріоритетний напрямок діяльності держави.

У 20–30-х рр. XX ст. в країні розгорнулося широке будівництво нових і реконструкція старих промислових підприємств, прискореними темпами проводилася індустріалізація. Широке будівництво нових і реконструкція старих промислових підприємств, зростання міст і міського населення мали значні негативні наслідки, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища [23, с. 95].

Наприклад, у 1935–1936 рр. в Києві було проведено тиждень заборони користування сигналами, який показав, що аварій, викликаних відсутністю фонічної сигналізації не сталося. В наслідок цього у великих містах Радянського Союзу місцевими актами було встановлено спеціальні правила користування автомобільними сигналами, зокрема, заборонялося користуватися гудками (особливо в нічний час), крім випадків виникнення загрози безпеці руху. Заборонялося також здійснювати значно довгі сигнали, встановлювати на автомобілі гудки високої частоти і т. ін.

Заходи по боротьбі з шумовим впливом транспорту на локальному та місцевому рівнях проіснували аж до 50-х рр. XX ст., але спрямовувалися вони вже не лише проти гудків автомобілів. У сферу шумозахисного регулювання поступово потрапляє режим дорожнього руху. Так, наприклад, в Москві у післявоєнні роки актами міського виконавчого комітету було запроваджено визначене шумозахисне зонування території міста: були визначені вулиці або їх частини, де з виробничих або інших поглядів необхідно було дотримуватися режиму тиші (відносно слабкого шуму). Необхідний акустичний режим тут досягався адміністративними заходами: на таких вулицях встановлювалися міліцейські пости відділу регулювання дорожнього руху, знижувалася дозволена швидкість (із звичайної в той час в Радянському Союзі швидкості 30 км на годину до 10–15 км на годину), заборонялося користуватися звуковими сигналами. Цікаво, що у випадку виявлення (під час періодичних технічних оглядів) транспортних засобів, які спричиняють шум значно вище дозволеного для даного виду, на них накладалися обмеження проїзду по найбільш тихим вулицям міста. А для того, щоб інспектори відділу регулювання дорожнього руху могли розпізнати такі транспортні засоби, останні забезпечувалися спеціальними номерними знаками особливого кольору [20, с. 31–34].

В довоєнний та післявоєнний період, контроль за впливом на населення шуму від транспортних засобів, в межах своєї компетенції здійснювали органи міліції, двірники, а також громадськість. Відповідний обов'язок двірників був встановлений ще у 1928 р. постановою Наркомпраці УРСР від 24 травня 1928 р., якою затверджено

Інструкцію про права та обов'язки дворників. Зокрема, в п.4 Інструкції зазначалося, що дворники зобов'язані здійснювати допомогу місцевим органам міліції у справі нагляду за дотриманням тиші і спокою в межах свого домоволодіння [24].

Із зростанням кількості транспортних засобів на дорогах та промислових підприємств, підвищується і увага до питання запобігання та зниження шумового та хімічного впливу. Так, Радою Міністрів СРСР 3 жовтня 1973 р. була прийнята постанова «Про заходи щодо зниження шуму на промислових підприємствах, в містах та інших населених пунктах». Відповідний нормативний акт в нашій державі був прийнятий значно раніше – 28 березня 1969 р. і мав іншу назву – «Про заходи щодо попередження виробничих і побутових шумів та боротьбу з ними». Ці нормативні акти вперше носили комплексний характер до вирішення питання боротьби з шумом. Так, одним із основних заходів його подолання було забезпечення утримання дорожнього покриття, трамвайних шляхів, а також транспортних засобів та іншої техніки у стані, який не викликає підвищеного шуму під час їх експлуатації [7, с. 8–13].

Постановою Ради Міністрів СРСР від 3 жовтня 1973 р. був покладений обов'язок на Міністерство внутрішніх справ СРСР забезпечити нагляд за технічним станом транспортних засобів в частині відповідності рівня шуму, який утворюється ними під час руху.

Положенням про державний санітарний нагляд в СРСР, затвердженим постановою Ради Міністрів СРСР від 31 травня 1973 р., встановлено, що нагляд за проведенням заходів щодо попередження, зниження інтенсивності і ліквідації шуму здійснюється

санітарно-епідеміологічною службою в тісному зв'язку з організаціями і установами міністерств і відомств, які здійснюють контроль за охороною природи [25].

Поряд із заходами подолання шумових впливів транспорту на довкілля, майже одночасно починає розвиватися і законодавство про боротьбу із хімічними забрудненнями.

Так, зокрема, 10 грудня 1970 р. був прийнятий Закон «Основи водного законодавства Союзу РСР», в якому був регламентований порядок експлуатації водосховищ, охорони вод від забруднення, відповідальність за порушення водного законодавства. У ст. 38 Закону, власникам засобів водного транспорту, трубопроводів, плавучих та інших споруд на водних об'єктах було заборонено забруднювати і засмічувати води мастилами, деревиною, хімічними, нафтовими та іншими продуктами [26].

Закон, введений в дію з 1 січня 1981 р. «Про охорону атмосферного повітря» [27] регулював, зокрема, порядок здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферу як стаціонарними джерелами, так і рухомими засобами і установками, враховуючи автомобілі, літаки і судна (ст. 11 Закону).

Контроль за виконанням законів та постанов, розробку пропозицій на майбутнє та багато інших повноважень було покладено на створений у 1978 р. Державний комітет СРСР по гідрометеорології і контролю за природним середовищем. Крім того, постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 1 грудня 1978 р. «Про додаткові заходи щодо посилення використання природних ресурсів» була створена Державна інспекція по охороні атмосферного повітря від забруднення тощо.

17 лютого 1990 р., Верховною Радою Української РСР було прийнято постанову «Про екологічну обстановку в республіці та заходи по її докорінному поліпшенню» № 8813, якою зобов'язано міністерства і відомства УРСР, виконкоми обласних, Київської і Севастопольської міських Рад народних депутатів здійснити комплекс заходів щодо значного зменшення негативного впливу викидів автотранспорту у навколишнє природне середовище, перш за все у великих містах і курортних зонах. Добитися розширення мережі електротранспорту, переведення автотранспорту на не етильовані бензини, газоподібне та мало сірчисте дизельне паливо, виведення великих вантажопотоків за межі житлових масивів, створення на всіх автопідприємствах контрольно-регулювальних пунктів для контролю та токсичністю й димністю відпрацьованих газів автомобілів (п. 10 Постанови) [28].

Висновки і перспективи.

Отже, дослідження генези законодавства про охорону довкілля у містах до проголошення незалежності України, дозволило встановити, що питання такого регулювання були вперше запроваджені ще в країнах стародавнього світу, в якості окремих наказів тогочасних правителів, а пізніше, закріплені в нормах санітарного законодавства середньовіччя. В їх основу покладалась боротьба зі шкідливими шумами та побутовими відходами. Лише з розвитком промисловості та транспорту – перелік шкідливих впливів міст збільшився. З цього часу міста стають джерелами шкідливих хімічних, фізичних, інколи біологічних впливів, які продовжують регулюватися санітарним законодавством.

І лише в середині ХХ ст. такі впливи стають об'єктом екологічного законодавства і починають детально регулюватися як за напрямками шкідливих впливів так і за видами природних ресурсів, які забруднюються.

Список використаних джерел

1. Гиппократ. О воздухах, водах и местностях. Москва: Гос. изд-во биол. и мед. лит-ры. 1936. С. 275–306.
2. Абу Али Ибн Сина. Канон врачебной науки. Ташкент: Изд-во «Фан» АН Республики Узбекистан. 1994. 399 с.
3. Laws of Vespasian & Domitian: AE 1936, 128. Lewis & Reinhold, Roman Civilization II, 295-6; Sherk 84, 108 p.
4. Prestley J.J. Civilisation, Water and Wastes. Chemistry and Industry. 1986. № 23. P. 3.
5. David Hughes. Environmental Law. Third edition. 1996. 128 p.
6. Філіппов А.З. Промислова екологія (транспорт): Навч. посібник. Київ: Вища шк., 1995. 82 с.
7. Чуднов В. В поисках тишины. Шумовое загрязнение окружающей среды. Москва: «Знание», 1980. С. 8–13.
8. Максименцева Н.О. Правове забезпечення поведження з небезпечними відходами: дис...канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2006. 229 с.
9. Твердые отходы. Возникновение, сбор, обработка и удаление / под. ред. Ч. Мантелла. Москва, 1979. 518 с.
10. Булгаков М.Д., Ялбулганов А.А. Природоохранные акты: от «Русской правды» до петровских времен. Государство и право. 1996. № 8. С. 136–146.
11. Законодательство Петра I. Под ред. проф. А.А. Преображенского. Москва: Юрид. лит-ра, 1997. 880 с.
12. Полное собрание законодательства Российской империи. Т. 5. № 3382.
13. Об учреждении для управления губерний: Указ Екатерины II от 1775 г. Рос-

- сийское законодательство X–XX веков. Т. 5. Москва: Юридическая литература. 1987. С. 56.
14. Голиченков А.К., Новицкая Т.Е., Чиркин С.В. Очерки из истории экологического права: развитие правовых идей охраны природы. Вестник Московского университета. Серия «Право». 1991. № 1. С. 50–57.
15. Малышко Н.И. Государственный контроль за охраной атмосферного воздуха. Киев: Наукова Думка, 1982. 131 с.
16. Российское законодательство X–XX веков. Т. 8. Москва: Юридическая литература. 1987. 432 с.
17. Чайковский А.С., Щерак М.Г. За законом і над законом. Київ: Правда України, 1996. С. 189–192.
18. Фрейнбергт Н.Г. Врачебно-санитарное законодательство вь России. Санкт-Петербург. 1913. 515 с.
19. Бенюх Н. Исторические тенденции становления медико-санитарного обеспечения в Галичине в XIII–XVII веках. Провизор. 1999. № 20. С. 19–24.
20. Малышева Н.Р. Охрана окружающей среды от шумового воздействия (правовые и организационные вопросы). Київ: Наукова Думка. 1984. С. 31–34.
21. Конституция общенародного государства. Москва, 1978. URL: http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1978/red_1978/5478721/
22. Соболев И.А. Советский опыт правовой охраны окружающей среды в городах: достижения и просчеты. Экологическое право. 1999. № 1. С. 41–42.
23. Остапенко И.П. Влияние развития промышленности на состояние здоровья городского населения РСФСР в 1930-е годы. Историческая экология и историческая демография. Москва: Росспэн, 2003. С. 93–102.
24. Про затвердження Інструкції про права та обов'язки двірників: постанова Наркомпраці УРСР від 24 травня 1928 р. ЗУ УРСР. 1928. № 7. Ст. 100.
25. Про затвердження Положення про державний санітарний нагляд в СРСР: постанова Ради Міністрів СРСР від 31 травня 1973 р. СП СССР. 1973. № 2. Ст. 6.
26. Основи водного законодавства Союзу РСР: Закон СРСР від 10 грудня 1970 р. Ведомости Верховного Совета СССР. 1970. № 50. Ст. 566.
27. Об охране атмосферного воздуха: Закон СССР от 25 июня 1980 г. Ведомости Верховного Совета СССР. 1980. № 27. Ст. 528.
28. Про екологічну обстановку в республіці та заходи по її докорінному поліпшенню: постанова Верховної Ради УРСР від 17 лютого 1990 р. № 8813. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 11. Ст. 165.

References

1. Hippokrat (1936). Pro povitrya, vody i mist-sevostyakh [About airs, waters and places]. Moskva: Derzh. vyd-vo biol. i med. lit-ry, 275–306.
2. Abu Ali Ibn Sina (1994). Kanon likars'koyi nauky [Canon of Medicine]. Tashkent: Yzd-vo «Fan» AN Respubliki Uzbekystan, 399.
3. Laws of Vespasian & Domitian: AE 1936 128. Lewis & Reinhold, Roman Civilization II, 295-6; Sherk 84, 108.
4. Prestley, J.J. (1986). Civilisation, Water and Wastes. Chemistry and Industry, 23, 3.
5. David Hughes (1996). Environmental Law. Third edition, 128.
6. Filippov, A.Z. (1995). Promyslova ekolohiya (transport) [Industrial Ecology (transport)]. Kyiv: Vyshcha shk, 82.
7. Chudnov, V.V. (1980). V poshukakh tyshi. Shumove zabrudnennya navkolyshn'oho seredovyshcha [In search of silence. Noise pollution]. Moskva: «Znannya», 8–13.
8. Maksimentseva, N.O. (2006). Pravove zabezpechennya povedenye z nebezpechna vidkhodamy [Legal protection of hazardous waste management]. Kyiv, 229.
9. Tverdi vidkholdy. Vynyknennya, zbir, obrobka ta vydalennya [Solid waste. Appearance,

- collection, processing and deletion] (1979). Moskva, 518.
10. Bulhakov, M.D., Yalbulhanov, A.A. (1996). Pryrodokhoronni akty: vid «Rus'koyi pravdy» do petrovs'kykh chasiv [Environmental acts: from the «Russkaya Pravda» to the Petrine times]. Derzhava i pravo, 8, 136–146.
 11. Zakonodavstvo Petra I [Legislation of Peter I](1997). Moskva: Yuryd. lyt-ra, 880.
 12. Povne zibrannya zakonodavstva Rosiys'koyi imperiyi [Complete collection of legislation of the Russian Empire], 5, 3382.
 13. Pro uchredzhenii dlya upravlinnya huberniy [About mercenaries for the management of the provinces]: Ukaz Kateryny II 1775. Rosiys'ke zakonodavstvo X–XX stolit' (1987). Moskva: Yurydychna literatura, 56.
 14. Holychenkov, A.K., Novyts'ka, T.Ye., Chyrkyn, S.V. (1991). Narys z istoriyi ekolohichnoho prava: rozvytok pravovykh idey okhorony pryrody [Essays from the history of environmental law: the development of legal ideas of nature conservation]. Visnyk Moskovs'koho universytetu. Seriya «Pravo», 1, 50–57.
 15. Malyshko, M.I. (1982). Derzhavnyy kontrol' za okhoronoyu atmosfernoho povitrya [State control over the protection of atmospheric air]. Kyiv: Naukova Dumka, 131.
 16. Rosiys'ke zakonodavstvo X–XX stolit' [Russian legislation of the X–XX centuries] (1987). Moskva: Yurydychna literatura, 432.
 17. Chaykovs'kyy, A.S., Shcherak, M.H. (1996). Za zakonom y nad zakonom [Behind the law and above the law]. Kyiv: Pravda Ukrainy, 189–192.
 18. Freynberht', N.H. (1913). Likars'ko-sanitarne zakonodavstvo V' Rosiyi [Medical and sanitary legislation in Russia]. Sankt-Peterburh, 515.
 19. Benyukh, N. (1999). Istorychni tendentsiyi stanovlennya medyko-sanitarnoho zabezpechennya v Halychyni v XIII–XVII stolittiyakh [Historical trends in the establishment of health care in Galicia in the XIII–XVII centuries]. Provizor, 20, 19–24.
 20. Malysheva, N.R. (1984). Okhorona navkolyshn'oho seredovyscha vid shumovoho vplyvu (pravovi ta orhanizatsiyi pytannya) [Environmental protection against noise exposure (legal and organizational issues)]. Kyiv: Naukova Dumka, 31–34.
 21. Konstytutsiya zahal'nonarodnoho derzhavy [Constitution of the Commonwealth] (1978). Available at: http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1978/red_1978/5478721/
 22. Sobol', I.A. (1999). Radyans'kyy dosvid pravovoyi okhorony navkolyshn'oho seredovyscha v mistakh: dosyahnennya i prorakhunky [Soviet experience of legal environmental protection in cities: achievements and miscalculations]. Ekolohichne pravo, 1, 41–42.
 23. Ostapenko, I.P. (2003). Vplyv rozvytku promyslovosti na stan zdorov'ya mis'koho naselennya Ukrainys'koyi RSR v 1930-i roky [The impact of industrial development on the health status of the urban population of the RSFSR in the 1930s]. Istorychna ekolohiya i istorychna demohrafiya. Moskva: Rosspen, 93–102.
 24. Pro pohodzheniya materialiv Instruktsiyi pro prava ta obov'yazky dvirnikiv [About Zatverdzhennya Instruktсии Pro rights that obov'yazki dvirnikiv] (1928): postanova Narkompratsi URSR vid 24.05.1928. ZU URSR, 7, 100.
 25. Pro pohodzheniya materialiv Polozheniya pro derzhavnyy sanitarnyy nahlyad v SRSR [On Approval of the Regulation on State Sanitary Inspection in the USSR] (1973): postanova Rady Ministriv SRSR vid 31.05.1973. SP SRSR, 2, 6.
 26. Osnovy vodnoho zakonodavstva Soyuzu RSR [Fundamentals of the Water Legislation of the Union of Soviet Socialist Republics] (1970): Zakon SRSR vid 10.12.1970. Vidomosti Verkhovnoyi Rady SRSR, 50, 566.
 27. Pro okhoronu atmosfernoho povitrya [On the protection of atmospheric air] (1980): Zakon SRSR vid 25.06.1980. Vidomosti Verkhovnoyi Rady SRSR, 27, 528.

28. Pro ekolohichnu obstanovku v Respublitsi ta zakhody po ee dokorinnomu polipshennyu [About the ecological situation in the republic and measures for its radical improvement] (1990): postanova Verkhovnoyi Rady URSR vid 17.02.1990 № 8813. Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR, 11, 165.
-
-

O. N. Tkachenko (2019). Genes of legislation on the protection of environment in the city (before declining the independence of Ukraine). *Law. Human. Environment*, 10(2): 72–81, <https://doi.org/10.31548/law2019.02.009>.

Summary. *The article deals with the peculiarities of the development of environmental legislation in the cities until the independence of Ukraine. It has been established that in different countries of the world such development began from the ancient times and related to the issues of waste management and noise effects. With the advent of industry and transport, the limits of legal regulation of the urban impact on the environment have considerably expanded. He began to include issues of protection of atmospheric air, waters, forests, etc. However, in fact, by the middle of the twentieth century, these issues were solved within the framework of sanitary legislation, and, therefore, concerned only the protection of human life and health. Only from the middle of the twentieth century the legal protection object in the cities becomes natural resources.*

Keywords: *legal protection, environment, city, town, genesis*
